

Gottfried Cundisius   Johann Franz

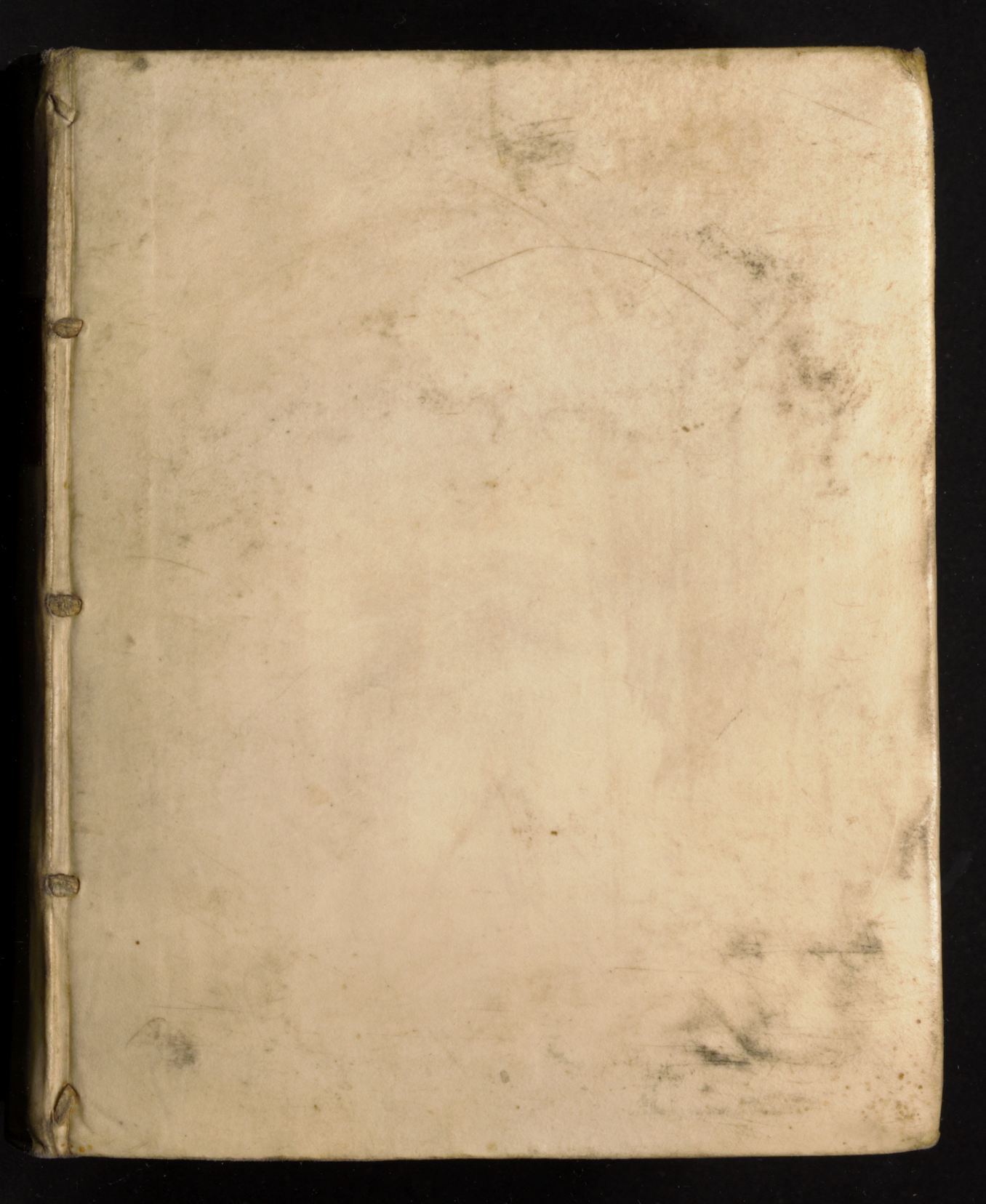
**Dicti Apostolici Rom. V. v. 1, 2. Iustificati fide pacem habemus apud Deum per
Dominum nostrum Jesum Christum &c. Brevis Consideratio**

Ienae: Weidnerus, 1649

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn788764101>

Druck   Freier Zugang

A-W
A-G
A-H
A-W

84.

52 b. 5.

192p
A-C
A-E
A-B

Pr. 104
44p
A-L

D-E
A-K
A-S
A-C
A-B
A-B
A-B
A-S
A-S
A-C
A-D

A-C
A-E
A-E
A-G
A-S

40p
43p
29p
14p
30p
38p
44p
Pr. 7-52p
66p

A-B
Pr. 46
A-E
A-C
A-C
A-B
A-B

fa 1092 (84.)

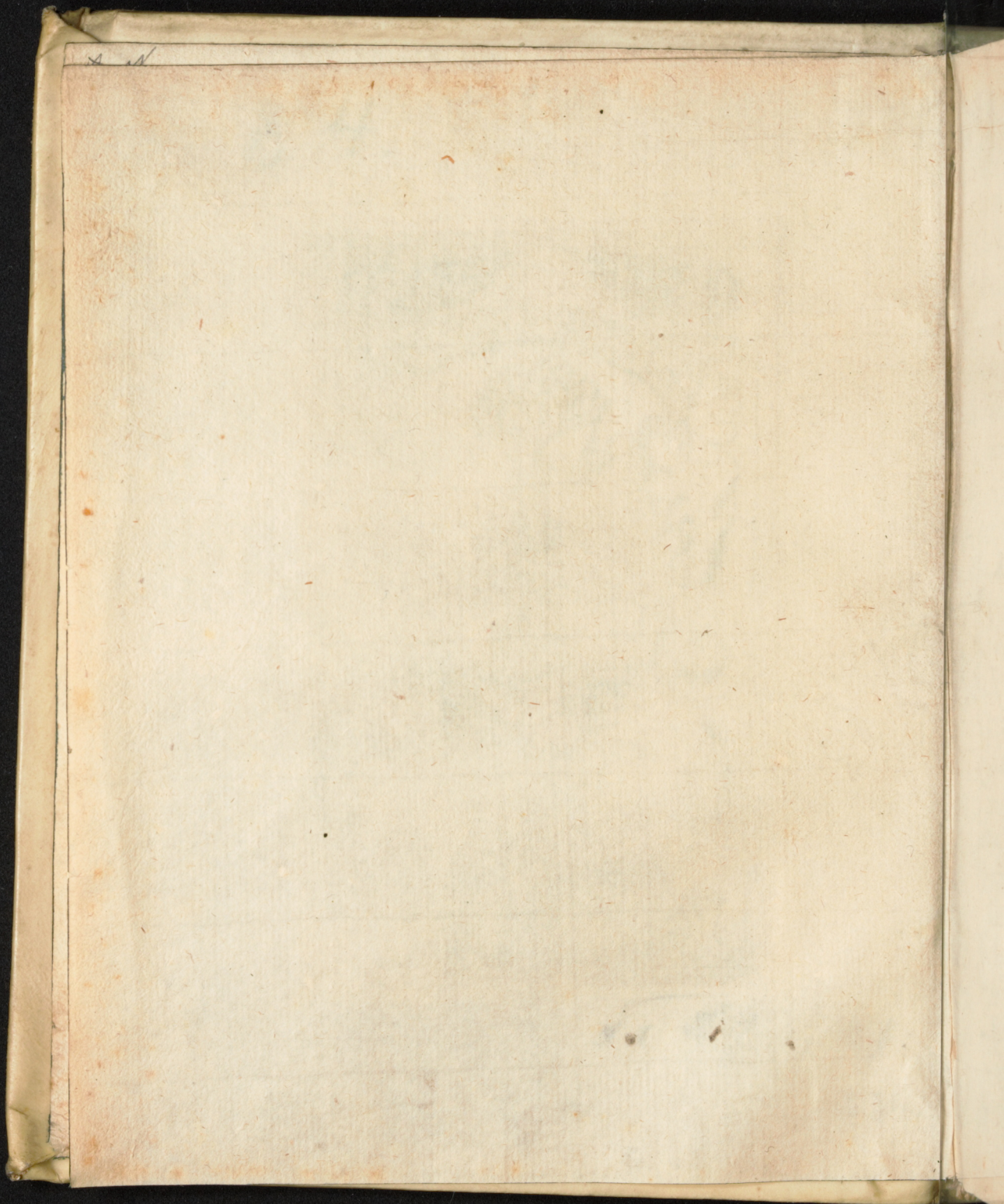
<16.7h>

41
6.7h

20
2
2
1
4
4
1
17
16

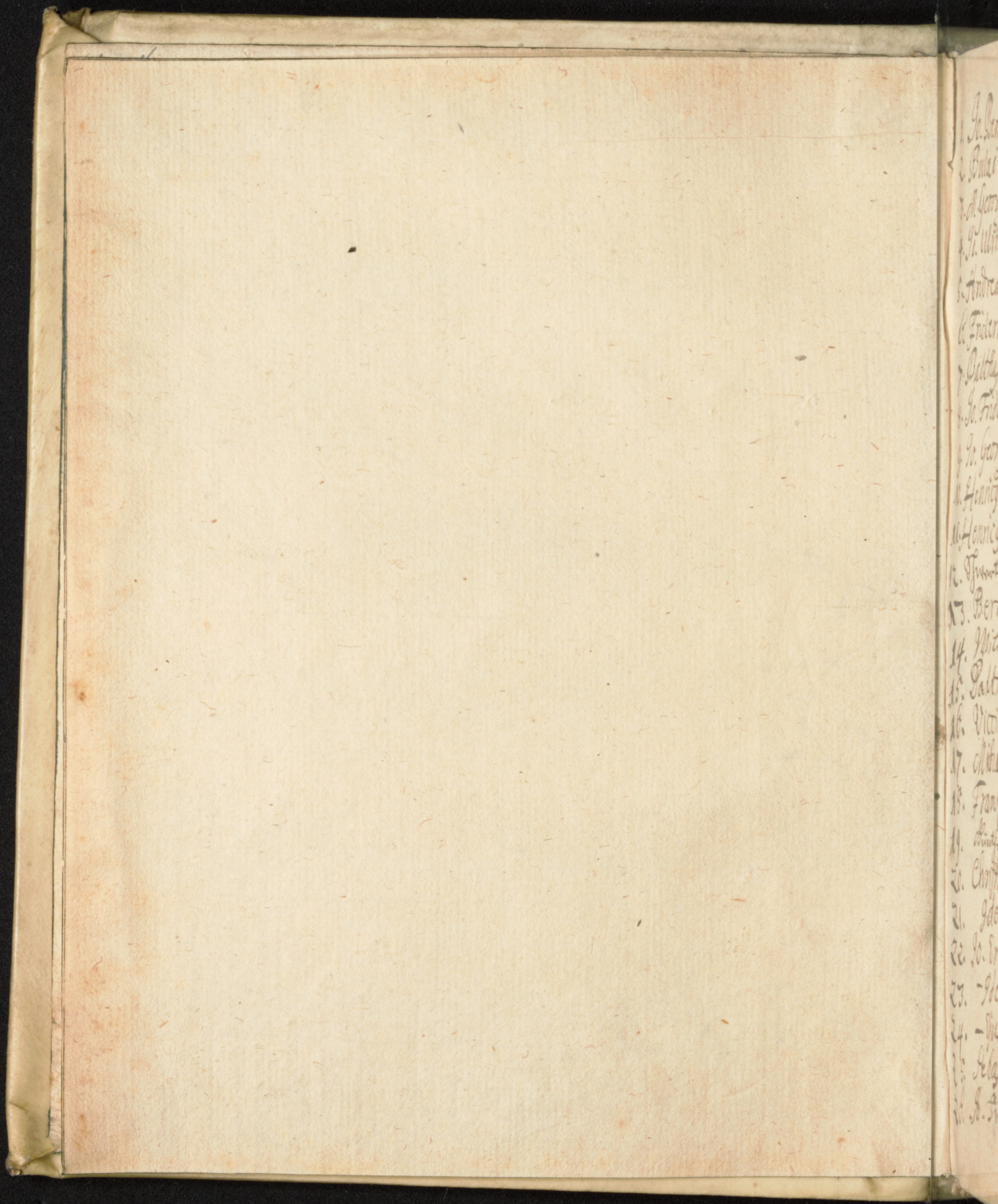

1. Jo. Bapt.
2. Paul.
3. Jo. Bapt.
4. Jo. Bapt.
5. Jo. Bapt.
6. Jo. Bapt.
7. Jo. Bapt.
8. Jo. Bapt.
9. Jo. Bapt.
10. Jo. Bapt.
11. Jo. Bapt.
12. Jo. Bapt.
13. Jo. Bapt.
14. Jo. Bapt.
15. Jo. Bapt.
16. Jo. Bapt.
17. Jo. Bapt.
18. Jo. Bapt.
19. Jo. Bapt.
20. Jo. Bapt.
21. Jo. Bapt.
22. Jo. Bapt.
23. Jo. Bapt.
24. Jo. Bapt.
25. Jo. Bapt.
26. Jo. Bapt.
27. Jo. Bapt.
28. Jo. Bapt.
29. Jo. Bapt.
30. Jo. Bapt.

In hoc
TOMO XXIV. Aunt.

1. Jo. Bened. Carpzovii Patris. Vindicta doctrinae de Sacramento.
2. Bulae (protr.) Vlenchius Errorum Lapisticorum de Sacram. Nōie et def.
3. M. Geor. Lehmann (protr.) de Sionis praesent. ex Joels potissimum.
4. Jo. Ulricz Chayer (protr.) de Imagine Dei Homini primario conerata.
5. Andreac Kuhn (protr.) de Universali gratia.
6. Fredericus Holzmann (protr.) de Symbolo Apostolico contra Calixtum.
7. Balthasar Fredericq Salzmair (protr.) De Processione Spiritus S.
8. Jo. Fredericq Heilbrunner de Tractu Patris ad Filium. y Jo. 14. 44.
9. Jo. Geor. Dorscheur ad Ep. Iudae v. 5.
10. Henricq Schmid (protr.) De Cathedra Petri.
11. Henricq Philippus Heruart de Raptu Pauli. & sic.
12. Gfruntur Prof. Hufsmann de Peccato in genere et in sp. de originali.
13. Bernard Schmid De Lingua Ebraea.
14. Witten prof. Meijner de Vita Salomonis curriculum.
15. Balthasar Boeckig de Phrasi N. Testamenti.
16. Victor de Urin et Thummim. . 15. b. f. d. d. Chemnitz
17. Michael Erdmann de Dudaism.
18. Francisc. Gfide Analysis ad Rom. 1. 2.
19. Christiano Chemnitz de Peccato in Spir. S.
20. Christian Chemnitz de Tentatione sensus et in existentia Dei.
21. Idem de Fide Demonum.
22. Jo. Ernest Gerhart de modo legitimo propagandi fidem.
23. Idem de Salute Infantum ante baptismum decedentium.
24. Idem de Periculis ad Nov. Test. Syriacum.
25. Sebastiani Wiemanni Fides Pontificia non Fides.
26. Jo. Bissmuth de Uia adventu frustra a Iudeis adhuc expectato.

27. Jo. Briffmütz de Judaico Anno Paschali. Exod. XII, 3. p.
28. —. Idem de Angelo Federis.
29. —. Idem de Pontificum Ebraeorum Vestitu sacro.
30. Jo. Bened. Carpzovius de Arca Federis.
31. —. Idem de Quaestione: Quorsum Arca perrexit.
32. —. Idem ad nummos Commutum Aesene exhibentes.
33. —. Idem ad Majemon. Hilch. VII. A. xvi.
34. —. Idem de Gigantibus.
35. —. Idem de Crethi et Pletthi.
36. —. Eundem versio Hilchot Thaanith Majemon.
37. Jo. Andreas Bosig ad 2 Timoth. II, 22.
38. Christianus Korthold de Origine Philosoph. Barbaricae.
39. Jo. Faber Argent. de Causa Peccati.
40. Jo. Pappi Quaest. et Resp. de Ecclesia Catholica.
41. Jacobus Froese de Haeresibus et Haereticis.
42. Jo. Georg. Dorschauer de Unionem Hypostaticam Gal. 9.
43. Balthasar Raithij Specimen Collegii Biblici ex Obadi.
44. Jo. W. Stachig de Punctis Hebraeorum vocalibus.
45. Jo. Winkelmann de Messia nostro Jesu Jer. xxiii. 3-8.
46. Jacobi Leonoldii Praefide Fracensis Flosculi Paganorum.
47. Wilhelmus Lysen Christus Patiens Gal. 4. xiii.
48. Jo. Conradus Gurnii Judaei Inexcusabiles.
49. Jo. Schmiel de Resurrectione Christi h. orthu.
50. Wilhelmus Lysen de Eadem.
51. Elia Schadaei Theses de Spiritu S.

P.
 M. Jo. Philippo Homio
 Past. H. Heilbr. 1695.

Σὺν τῷ Θεῷ

DICTI APOSTOLICI

Rom. V. v. 1, 2.

Justificati fide pacem habemus

apud Deum per Dominum nostrum.

Jesum Christum &c.

BREVIS CONSIDERATIO,

Q V A M

IN ILLUSTRISALANA,

P R Æ S I D E

Admodum Reverendo, Amplissimo, & Excellentissimo VIRO,

Dn. GOTHOFREDO CUNDISIO,

SS. Theol. Doctore, ac ibidem Profes-

fore publico,

Domino, Praeceptore, ac Patrono suo multum honorando,

publicæ disquisitioni submittit

JOHANNES FRANZIUS

ZITTAVIA - LUSATUS.

Disputabitur ad diem 10. Martii,

in Auditorio Theologorum.

F E N Æ

E Chalcographo JOH. CHRIST. WEIDNERI,
Anno M. DC. XL.

PATRIBUS PATRIÆ,
MUSAGETIS OPTIMIS,
VIRIS

*Magnificis, Nobilissimis, Amplissimis, Consultissimis
atq. Prudentissimis,*

Dn: CHRISTIANO HARTIGIO, Utriusq; Medicinæ
Doctore eminentissimo, Equiti Divi Marci apprimè stre-
nuo, ut & Consuli Reipubl. Zittanæ Regenti gravissimo:

Dn: JOHANNI NESENO, hæreditario in Poritzsch, Vi-
ro Consulari, Seni & Scholarchæ de patria longè meri-
tissimo:

Dn: PHILIPPO STOLLEN, ejusdem Reipublicæ Vi-
ro Consulari præcellentissimo:

UT ET

*Nobilitate, Amplitudine, Experientiâ, Prudentiâq;
Excellentissimis,*

Dn: CASPARO HERTRANFT, hæreditario in Rat-
gendorf, Senatori & Proto - Notario Reipublicæ Patriæ
maximè conspicuo:

Dn: ANTONIO à KOHL, } Patriitiis & Proce-

Dn: JOHANNI EICHLER, } ribus Senatorii

Dn: CHRISTOPHORO SCHMEIDEL } ordinis primariis.

Dn: JOHANNI ROTHEN, Poligrammatéo & Notario
Amplissimi Senatûs fidelissimo,

Dominis, Mecanatibus, Evergetis,

Promotoribus ac Patronis,

immortali observantiâ mactandis,

præsens exercitium disputatorium,

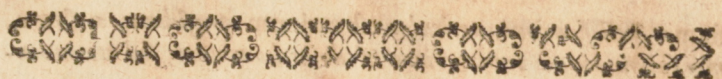
in debita gratitudinis contestationem

*& studiorum suorum ulteriorem com-
mendationem offert*

Johannes Franzius

A. & R.

I. N. 7.
T H E S I S I.

SI quid Christiano homine dignum est, uti sunt
reverà quàm plurima, quæ illum omninò decent,
& sine quibus ille nomen tam augustum tueri ne-
quit, certè μελέτημα istud de peccatorum venia-
& sublatione cumprimis ab eo pensi habendum, adeo quæ ipsi
curæ cordique esse debet.

II. Apprimè hoc perspexerunt Patres, qui perquàm
studiosè noscò remiserunt, & hanc doctrinam miris quidem,
sed veris elogiis ornarunt. De peccatorum remissione sic pro-
nunciat *Augustinus* patrum Latinorum primicerius in Enchi-
ridio ad Laurentium cap. 64. *Per hanc stat Ecclesia, quæ in terris*
est, per hanc non perit, quod perierit & inventum est. Eandem
Bernhardus sermone I. in Annunciatione B. Mariæ tali stabi-
limento munit: *De remissione peccatorum, inquit, validissimum*
teneo argumentum, Dominicam passionem. Vox siquidem sangui-
nis ejus invaluit multò plus, quàm sanguinis Abel, clamans in
cordibus electorum remissionem omnium peccatorum. Traditus
enim est propter peccata nostra: nec dubium, quin potentior &
efficacior sit mors illius in bonum, quàm peccata nostra in malum.
Ad deprecationem proinde nos exstimulat *Lactantius* lib. 6. de
vero cultu cap. 25 ubi ait: *Misericordiam DEI SEMPER im-*
ploret homo, & nihil aliud precetur, nisi peccatis suis veniam.

III. Non ergò præter rem aliquid dixit B. *Lutherus*,
quando hanc doctrinam nobis tantoperè commendat, & inter
alia Tomo IV. Jen. Lat. fol. 1. a. in hæc erumpit verba: *Opus*
est hunc articulum quàm diligentissimè tractare & Sathana op-
ponere, sive simus infantes, sive eloquentes, sive docti, sive indo-
cti. Oportet enim hanc petram clamari, si omnis homo taceret,
ab ipsis petris, seu lapidibus. Verissimum quoque est, quod
idem vir DEI Tomo eodem fol. 73. b. dicit in hanc senten-

A 2tiam:

tiam: *Justificationis articulus est unicum presidium nostrum, non solum contra omnes vires & dolos hominum, sed etiam contra portas inferorum.*

IV. Etsi verò hac vice non tam de justificatione ipsa, quam de ejusdem effectis agere mecum constitui, tamen etiam hosce fructus degustare jucundum erit, ac oppidò necessarium.

V. Thema dissertationis meæ esto sacrum illud oraculum Rom. V. v. 1, 2. *Justificati igitur fide pacem habemus apud Deum per Dominum nostrum Jesum Christum. Per quem habemus accessum fide in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur in spe gloria DEI.* Ejus exegetin succinctam exhibiturus tale præmitto votum:

*Dirige, queso, meos, Jesu venerande, labores,
Ut possint laudes amplificare tuas.*

ANALYSIS TEXTUS.

VI. Fide, eaque à nostrâ parte solâ nos justificari, sufficienter hætenus demonstravit Apostolus: nunc postquam justificationis causas declaravit, ad ejusdem effectus progreditur, quos in oraculo nostro Rom. V. v. 1, 2. luculenter describere incipit. Sumitur autem initium hujus capitis ab illatione, ut ostendit particula *ergo*, igitur, ut intelligatur, quod ex antecedentibus hæc fluat conclusio: Nos ergò fide justificamur.

VII. Effecta fidei *justificantis* quod attinet, varia hæc sunt, inq; interna & externa dispesci solent. De internis, iisq; principalibus in duobus citatis versibus agit gentium Doctor, suntq; illa 1. *conscientiæ tranquillitas*, 2. *accessus ad Deum facilitas*, 3. *gloriationis singularitas*.

IIIX. Primus effectus versiculo 1. comprehenditur, ubi Apostolus dicit: *Justificati fide pacem habemus apud Deum per Dominum nostrum Jesum Christum.* Singula verba cum sint, singula pondera, in eorum explicatione aliquid studii ponere operæ pretium erit.

IX. Verbum *δικαίῳ* trifariam usurpant Græci, i. *Neutraliter*, prout idem significat ac arbitrari, aliquid justum, vel æquum

æquum censere & pronunciare, qualiter usurpatum legi-
 tur apud *Thucydidem* lib. 2. *δικαίνοντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι*.
 2. *Active* pro condénare, suppliciis afficere, supplicium de ali-
 quo in iudicio, causâ iudicatâ, sumere, uti etiam hanc signifi-
 cationem *Thucydides* habet lib. 3. ubi ait: *ὡς δὲ αὐτὸς μάλ-
 λον δικαίως εἶναι*; cum quo sensu fermè coincidit illa Germa-
 norum locutio, *einen armen Sünder rechtfertigen* / i. e.
nach des Reches Breheil straffen. Ad significationem iudi-
 cialem referri à quibusdam solet effatū Christi Matth. XI. v. 19.
 & Luc. VII. v. 35. *ἐδικαίωθη ἡ σοφία διὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ πάν-
 των*: unde *Camerarius* in Notis suis scribit, quod sententia tan-
 quam in iudicio pronunciata fuerit de Sapientia ab iis, qui
 illam ut pueri audire, ei que se submittere debebant. Etsi ve-
 rò dictum illud plerumq; per *αἰνέσασθαι* explicetur, ut æqui-
 polleat verbo Germanico *meistern* / vel *Unrecht geben* /
 tamen ab aliis ita exponitur: Ipsi filii cogentur testimonium
 reddere sapientiæ Dei, quod nihil prætermiserit, quod ad pro-
 curandam Judæorum salutem facere potuerit. *Isa.* V. v. 3. quâ
 interpretatione stante sensus esset: *Sapientia est justificata &
 absoluta à filiis suis*. Videatur *B. Chemnitius* parte 2. L. C. pag.
 629. 3. *Passive*. Ubi *δικαίνεσθαι* apud *Aristotelem* lib. 5. *Eth. Nic.*
 cap. 11. in bonam partem dicitur is, cui jus suum tribuitur,
 hoc est, qui in foro justus declaratur, ideoq; à crimine absol-
 vitur, quam significationem etiam obtinet Hebræorum *פָּקַד*,
 in conjugatione Hiphil. Id quod inter alia patet ex ver-
 bis Absolonis II. Sam. XV. v. 4. *Quis ponat me iudicem in
 terrâ, & ad me veniat omnis vir, cui sit causa & iudicium*,
וְהָיָה צְדָקָה & justum pronunciarem ipsum, sive, ut *Pagninus*
 vertit, *justitiam faciam ei, jus ei dicam*. *Lutherus*, *daß ich ihm
 zum Rechten hülffe*. Quomodo hæ significationes applicari
 ad Justificationem possint, docent Theologi & Philosophi ce-
 leberrimi, Dn. D. *Balth. Meisnerus* p. m. parte 2. *Philosop. Sobr.*
 sect. 1. quæst. 28. p. 321. & Dn. D. *Jacobus Martini* Tomo 1. di-
 sputationum pro Aug. Confess. Collegio 2. disp. 3. Thesi 67.

X. Latina versio habet *justificare*, quæ vox, quia juxta

testimonium *Cosleri* in Enchirid. Controv. c. 6. p. 227. ut & *Bellarmini* lib. 2. de Justif. c. 3. nec apud Latinos Lexicographos, nec apud profanos Scriptores annotata & usurpata reperitur, merè Biblica & Ecclesiastica esse videtur: quâ de causâ etiam ejus dextra expositio ex solis Scripturis & orthodoxis Ecclesiæ Doctoribus depromenda.

XI. Est autem ejus significatio quoad articulum de Justificatione hominis coram Deo planè forensis, quippe quæ in sacro codice verbis non nisi processum judiciale denotantibus explicatur. Sacra etenim Scriptura ipsum justificandi actum describens mentionem facit judicii Psal. CXLIII. v. 2. debiti Matth. XVIII. v. 24. Chirographi Col. II. v. 14. Rei Rom. III. v. 4. Accusatoris Rom. III. v. 20. Testis Rom. II. v. 5. Tribunalis Rom. XIV. v. 10. Advocati I. Joh. II. v. 1. Judicis Actor. X. v. 42. Sententiæ decisivæ Matth. XXV. v. 32. seq. appellationis à throno justitiæ ad thronum misericordiæ Matth. XVIII. v. 26. & denique debiti remissi, vel absolutionis ibidem versu 27.

XII. Ex forensi igitur vocis *δικαῖν* significatione colligere licet, quod in præsentī dicto justificari coram Deo nihil aliud sit, quàm hominem peccatorem coram tribunalī judicii divini constitutum, & ad Dei misericordiam seriis precibus confugientem à culpâ simul & poenâ absolvi, adeoque justum reputari & pronunciari, quam orthodoxam interpretationem labefactare conantur *Pontificii*, dum distitant, quod *justificare* tantundem sit atque ex injusto justum facere, infusis novæ & inhærentis sanctitatis justitiæq; qualitatibus. *Beccanus* in Manuali lib. I. cap. 16. p. 258. seq.

XIII. Vox *πίστεως* est *πολύσημο*, cujus *ἐμμανμίαν* evolvit *B. Meisnerus* Anthropologiæ sacræ Dec. 3. disp. 4. quæst. 6. pag. 192, 293. & 194. In textu nostro Paulino *πίστις* accipitur pro fide justificante, quæ tres veluti gradus complectitur, nempe 1. *notitiam*, 2. *assensum*, 3. *fiduciam*. Cognitio & assensio etiam in Diabolos cadunt, qui profitentur Christum, ac ea professione manifestant fidem historicam & assensum de Christo, tum ut est *ὁσαύτω π*, quia confitentur eum esse

Filiū

Filium DEI, Matth. VIII. v. 29. Marc. V. v. 7. Luc. IV. v. 28. & *Sanctum DEI* Marc. I. v. 24. tum etiam *ratione officii*, ut est *Salvator hominum Actor*. XVI. v. 17. ut monet B. Hopffnerus disputat. 12. Anti-Meieriana Cap. 1. Aph. 2. §. 41. *Fiducialis* verò *apprehensio* tantum in homines cadit, qui promissiones Evangelicas sibi applicant, Christi quæ meritum amplectuntur.

XIV. Ex his proinde colligi potest, quod fides in actu justificationis spectata non debeat esse nuda notitia, nec generalis assensus, ut volunt *Pontificii*, dum imperitæ plebi fidem implicitam & carbonariam commendant dicentes, sufficere, si aliquis simpliciter credat id, quod Ecclesia credit: sed *πληροφορία*, Rom. IV. 21. *πεποιθήσις*, Eph. III. v. 12. *ὑπόστασις*, Heb. XI. v. 1. *παρρησία*, Eph. III. v. 12. applicans sibi sigillatim & in individuo universales de gratuita peccatorum remissione promissiones per & propter meritum Christi Redemptoris. De his fidei epithetis, & aliis huc pertinentibus multa præclare docet B. Hutterus in locis majoribus Articulo de Justificatione p. 447.

XV. Vocabulum *εἰρήνη* itidem ambiguitati obnoxium est. *Matthias Flacius* in Clave Scripturæ parte I. p. 861. sub pacis voce annotavit, quod vocabulum Pacis tam in Latinâ, quàm in aliis linguis propriè & communiter externam tantum hominum tranquillè viventium cohabitationem indiget, in sacris verò literis graviores & aliis linguis minùs usitatas notiones importet. Quâ de causâ & hoc in loco Pax intelligenda est non de externa quadam quiete, seu politica concordia inter homines, sed de interna animi tranquillitate, quæ ob reconciliationem cum Deo, & conscientiam quietam nihil adversi metuit, sed pacem, quam apud Deum habet, se erigit.

XVI. Observatione insuper hîc loci dignum est, quod Apostolus verbo *ἔχομεν* in indicativo utatur, eoq; ipso iustificatos jam pacem habere innuat, non demum ut habeant, admoneat. *Pontificii* admodum desudant in corrumpenda hac voce. *Adamus Conzen.* in Commentario super caput V. Epistolæ ad Romanos p. 227. non tantum rem exigui momenti esse

esse putat, siue legatur ἔχωμεν per ο, siue ἔχωμεν per ω, sed & illos hæreseos inquietæ notâ notat, qui magno studio urgent, ut defendatur ἔχωμεν habemus. Verùm cùm, teste *Guilielmo Estio* in Commentario super caput V. Epistolæ ad Romanos pag. 53, 54. partim Codices Græci, quibus legatur ἔχωμεν, hodiè adeò sint pauci, ut ne ullus quidem à *Roberto Stephano* annotatus sit, partim etiã sensus, qui ex verbo indicative sumpto petitur, sit planus, apertus, & toti contextui maximè consentaneus, minùs consultum videtur sententiæ Pontificiæ à *Conzenio* defensæ subscribere velle.

XVII. Secundum fidei justificantis effectum describit Apostolus his verbis: Δι' ἧς καὶ τὴν πρὸς σωτηρίαν ἐσχάτην τῇ πίσει &c. quibus non solum ad typicum V. T. propitiatorium, ad quod Israelitæ in adversis confugiebant, respicit, verùm etiã Christum ut πρὸς σωτηρίαν, i. e. manu ductorem nostrum introducit, qui, cùm antea peccata nos à Deo separarent, Esaïæ LIX. v. 1. nobis iterum aditum ad Deum placatum conciliavit, & ita reconciliavit, ut nunc per fidem in Christum Jesum possimus ad thronum gratiæ accedere, misericordiam consequi, & gratiam invenire in tempore opportuno Hebr. IV. v. 16.

XVIII. Admodùm delectatur phrasi hâc Apostolicâ, εἰς τὴν χάριν αὐτῆς, in gratiam istam, *Chrysostomus* in explicatione hujus loci p. 61. b. inquit: Dic, oro, quam gratiam? Divinâ cognitione dignari, ab errore liberari, veritatem agnoscere, omniaq; in summâ, quæ per baptismum dantur, bona acquirere. In hoc quippe nos adduxit, ut donis istis potiamur. Non enim simpliciter hoc egit, ut peccatorum tantummodò fieret remissio, liberatioq; sed ut & innumeris simul dignitatibus fruermur.

XIX. Aliàs vox χάρις in Scriptura Canonica nuppiam usurpatur pro donis Physicis, aut beneficiis naturalibus: quare etiã hic, more usitato, pro ea gratia, quæ versatur circa spiritalia, sumitur. Cùm verò quidam distinguant inter gratiam, quæ sit amor beneficentiæ, & gratiam, quæ sit amor complacentiæ, quæri potest, an prior, vel posterior hûc spectet. Quanquam verò prior gratiæ gradus, qui ad justificationem, ipsam pertinet, non excludatur penitus, sed præsupponatur, tamen

tamen de posteriori Apostolum hic (Rom. V. v. 2.) præcipue loqui, dubium non est: quem gratiæ actum etiam *amore n amicitia* ex dictis Johan. XVI. v. 27. & Jacob. II. v. 23. vocat B. Höpffnerus disput. I. Anti - Mejer. cap. 2. §. 14.

XX. Verba ἐν ᾗ ἐσῆκαμεν quorundam animos suspensos reddunt, & quidem ideo, quod 1. incertum sit, an articulus postpositivus ᾗ vel ad πίσω, vel ad χεῖρ referendus sit. Beza in annotationibus majoribus super N. T. parte alterâ pag. 56. Estius in comment. super Epist. ad Roman. pag. 54. & alii magis posteriori, quàm priori vocabulo eū applicant. 2. quod per metaphoram ab acie ductâ ἐσῆκαμ non simpliciter significet stare, verùm phrasi Ebræâ in statione persistere, hoc est, in firma fiducia permanere, & divinæ gratiæ adeo confidere, ut nec ab ea ullis tentationibus, vel persecutionibus nos avelli patiamur, observante B. Gerharde in Notis ad caput V. Epistol. ad Romanos p. 157. Ferè ad hanc faciem explicat hanc phrasin. Theophylactus in Enarratione super Epist. ad Roman. f. 118. in-
quiens: *In quâ stamus, i.e. in quâ obfirmati & stabiles sumus. Per-*
manent namq; bona ista cœlestia, nec casum aliquem patiuntur.

XXI. Restat tertius fidei justificantis effectus, qui ab Apostolo exprimitur hunc in modum: καὶ καυχόμεθα ἐν ἔλ-
πίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, *Et gloriamur sub spe gloria DEI.* Καυ-
χόμεθα accipiendum hic est de gloriatione non *presumptionis*,
aut *arrogantia*, quâ homo propriis suis viribus aliquid tribuit,
(quæ ut è fidei doctrinâ, sic è cancellis justificationis & salva-
tionis excluditur) sed *confidentia*, quando nimirum piorum
spes adeo certa & firma est, ut illi de felicitate non minùs
glorientur, ac si eam reipsa jam possideant. *In spe gloria*, dicit
Apostolus, ut discamus, quamnam credentes oporteat habere
mentem. Non enim de iis solùm, quæ data jam sunt, sed & de
futuris non secus atq; datis eosdem persuasos esse oportet.

XXII. Per *gloriam DEI* hoc in loco nihil aliud signi-
ficatur, quàm gloria cœlestis, quæ piis sub spe reposita est, &
ita vocatur duplici potissimùm de causa, 1. ratione *donationis*,
quia non aliunde, nisi à Deo propter Christum credentibus
datur Rom. VI. v. 23. 2. Ratione *contemplationis*, quia in bea-
tifica Dei visione consistit I. Joh. III. v. 2. B XXIII.

XXIII. Notandum insuper, quod licet Vetus Interpres legat *τῆς δόξης τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ*, hoc est, *gloria filiorum DEI*, tamen genitivus filiorum nec in Græco, nec in Syriaco textu inveniatur, multò minùs à Græcis tractatoribus exponatur. Quando igitur *Paulus* nos jubet gloriari in *spe gloria Dei*, non tantùm tacitè occurrit hominum cogitationibus, quas possent de justitia & liberatione à peccato & morte hunc in modum fovere, qualis illa sit, cùm tamen ii adhuc sentiant peccatum & sint morti obnoxii, sed & monet, ut fide iustificati, quamvis in hac terra peregrinentur, fiduciâ tamen suâ cœlos transcendant, ut tranquilli futuram hæreditatem in sinu foveant, quæ etsi nondum revelata, tamen certè futura sit.

QVÆSTIO I.

Quanam in re fides iustificans, quatenus iustificat, propriè consistat? v. i.

XXIV. Graviter in veram fidei iustificantis essentiam atq; naturam, velut angularem articuli de justificatione lapidem, impingunt *Pontificii*, dum non tantùm statuunt, quod fidei iustificantis objectum proprium sit omne id, quod Deus in verbo revelare dignatus est, attestante *Bellarmino* lib. I. de justif. c. 8. §. 1. verùm etiam fidem iustificantem negant esse notitiam. Idem l. i. de justif. c. 7. §. 2. & fiduciam cap. 6. §. 2. Ut autem rei veritas patefeat, orthodoxorum hac in parte sententiam adducere & fidem iustificantem tum ratione objecti, tum ratione actuum essentialium probè ponderare, operæ pretium erit.

XXV. Objectum proinde fidei iustificantis probè distinguendum est ab aliis & quasi secundariis fidei scilicet se exercentis objectis, quatenus illa versatur circa beneficia spiritualia & corporalia divinitùs promissa, eaq; in cruce, spe, & oratione apprehendit. Vera enim & iustificans fides iustificat non quatenus promiscuas de bonis spiritualibus & corporalibus promissiones respicit, sed quatenus Christi meritum in verbo Evangelii sibi oblatum apprehendit: cujus assertionis perspicuum habemus exemplum in Abrahamo, qui dicitur iustificatus per fidem, non quatenus credidit promissioni de seminis

minis carnalis multiplicatione, ac terræ Canaan à posteris possidendæ traditione, sed quatenus firmâ animi fiduciâ fuit amplexus ἐπαγγελίαν de seminis benedicti, hoc est, Christi missione Rom. IV. v. 3, 9, 17. Gal. III. v. 8, 9, 16.

XXVI. Nôstratium igitur sententia de proprio fidei justificantis objecto, præeunte B. Gerhardo, p. m. in Confess. Cathol. lib. II. part. II. Artic. 21. cap. 2. p. 612. ita confirmatur: Quocunq; apprehenso justificamur, illud est proprium & adæquatum fidei justificantis objectum. Sed obedientiâ Christi activâ & passivâ apprehensâ justificamur. Ergò obedientia Christi activa & passiva est proprium & adæquatum fidei justificantis objectum. Major suâ luce radiat. Minor liquet ex Joh. III. v. 18. Actor. IV. v. 12. I. Cor. I. v. 30.

XXVII. Taliter autem descripta & circa Christi obedientiam occupata fides quatuor potissimum constat actibus. Fides enim justificans in actu justificationis suo fungitur officio partim *desiderando*, quatenus nimirum cor humanum meriti Christi gratuitam applicationem seriò expetit ac appetit, qualis desiderii appetitus exprimitur tum per τὸ inhiare, Hab. II. v. 3. tum per τὸ quærere Cant. III. v. 2. partim *desideratum apprehendendo*, quando dolens peccator non theoreticè in intellectu, sed practicè in corde & conscientia satisfactionem Christi legi divinæ pro universis hominibus præstitam & in promissionibus Evangelicis oblatam apprehendit, quam apprehensionem fontes N. T. exprimunt per τὸ λαβεῖν Rom. V. v. 11, 15. δέχεσθαι Jac. I. v. 21. τυγχάνειν Hebr. XI. v. 33. partim *apprehensum appropriando*, quando credentes obedientiam Christi hominum loco legi præstitam eum ob finem apprehendunt, ut ipsis ad justitiam coram Deo valentem imputetur, canentes cum Ecclesia ex Esa. XLI. v. 24. in Domino meæ justitiæ, aut dicentes cum Thoma ex Joh. XX. v. 28. Domine mi & Deus mi! partim *in obedientia Christi fiducialiter acquiescendo*, quando scilicet quis Christum cum suo merito tali amplectitur fiducia, quæ faciat cor ipsius quiescere circa res divinitus promissas & sperandas, quo respectu & fides Hebr. XI. v. 1. appellatur ὑπὸ πίστεως τῶν ἐλπίζομένων.

B 2

QVÆS-

QVÆSTIO II.

*An Sancti mortui & à Romano Pontifice Canonizati non
sint invocandi eo, quòd per Christum ad Deum
προσωγγήν habeamus? v. 2.*

XXIX. *Adamus Conzenius* commentario suprà citato superhunc locum quæst. III. p. 230. *Pareo* vehementer succenset, quòd scripserit illos Christiano nomine indignos esse, qui Christo alios adjungerent προσωγγέας. Pontificiorum sententiam defensurus *Papista* prædictus initiò contradictionem opinione suâ remove, deinde veritatem ex mente Romanensis Ecclesiæ adstruere sibi videtur. Per ἀρσιν procedit, dum dicit, probandum esse, Pontificios alios perductores, alios mediatores Christo associare, quod si quis faciat, anathema illos ei dicere: quod tamen, non obstante dicto anathemate, facile ad oculum demonstrari potest ex *Bellarmini* libro 1. de Sanctis beatis cap. 19. Tomo 2. pag. 434. Porro βεβήωσιν instituit, cum statuit, non omnem creaturæ aut sanctorum ad auxilia invocationem Christo προσωγγῶ nostro contumeliosam esse, siquidem & ipse Paulus in Epistolis suis non rarò requirat, ut fratres pro se orent.

XXIX. Verùm ad assertionis hujus nervum enervandum ex scriptis orthodoxorum satis superq; constat, longè disparem esse rationem precum à Christianis vivis fusarum, ac supplicationum ad sanctos mortuos directarum. Illæ sunt cultus Dei religiosus, quem prima Decalogi tabula requirit jubens, ut alter pro altero in hac vita oret. Hæ verò preces non tantum sunt vanæ ac stolidæ, sed etiam cū scripturis pugnant Psal. XVI. v. 5 & Esa. LXIII. (in Bibliis Germanicis cap. 64. v. 16.) Rimam quidem ulteriùs elabendi quærunt Pontificii, dum inter λατρείαν, δαλείαν, & ὑπερδαλείαν distinguunt. Istam Deo, illam sanctis cœlitibus, hanc verò B. virgini Mariæ competere, contendunt. Verùm quàm vanum & frustraneum sit hocce effugium, ostendit Dn. D. *Baldwinus* in Tractatu posthumo de casibus Conscientiæ Lib. II. cap. V. p. 158, 159, 160. & cap. VII. pag. 221, 222. Videatur quoq; Dn. D. *Brochmand* Tomo II. System. Theolog. Art. XVIII. Quæst. II. à pag. 48. usq; ad 54. Nos

Nos explosa ἀγιογραφία Pontificiā solius Christi, qui est ad
dextram DEI & interpellat pro nobis Rom. VIII. v. 34. intercessi-
one Mediatoriā contenti sumus.

QVÆSTIO III.

An gratia DEI justificans sit habitus infusus? v. 2.

XXX. Conzenius in Commentar. super Epist. Pauli ad
Rom. p. 229. gratiam ita interpretatur, quod illa hoc loco sit
donum, quo infuso justos nos Deus faciat, & idcirco suo favo-
re & gratiā dignetur. Communis hic est Pontificiorum error,
qui quoties docent, nos gratiā Dei justificari, toties nomine
gratiæ non gratuitum Dei misericordis favorem, sed qualitates
nobis infusas, donaq; nobis inhærentia intelligunt, veluti le-
gere est apud *Bellarminum* lib. I. de grat. & libero arbitr. cap. 3.
§. at sententia, & *Gregorium de Valentia* Tomo 2. disput. 8. ali-
osque hujus generis sectatores.

XXXI. Unum præ cæteris circa hanc notissimam
controversiam observatione dignum est, quod alia sit gratia
justificationis, alia renovationis, sive sanctificationis. Hæc,
quia significat dona illa inhabitantis Spiritus sancti & virtu-
tes, quas in jam renatis & justificatis operatur, negotium justi-
ficationis coram Deo non ingreditur, sed demum subse-
quitur, & se habet ut effectum. Illa, quæ nihil aliud est, quàm
gratuitus vereq; paternus Dei favor, quo ille homines à pec-
cato & pœnâ liberandos nullo ipsorum merito, nullâ digni-
tate, sed merâ misericordiā motus est complexus, est προ-
γρηγορία, vel impellens justificationis causa, & quasi Helena,
de qua in themate nostro certatur.

XXXII. Fundamentum, quo falsam de justificatione
per habitum gratiæ infusæ ἐπίθεσιν nostrates impugnant & e-
vertunt, præcipue huic includitur Syllogismo: Quicquid in
Sacris per actiones non habitualiter inhærentes, sed à sola Dei
misericordia provenientes describitur, illud non est habitus
infusus. Atqui gratia Dei circa homines justificandos in Sa-
cris taliter describitur. E. gratia Dei non est habitus infusus.
Major extra controversiæ aleam posita. Minor desumpta est
ex Luc. I. v. 78. Rom. V. v. 8. Ephes. II. v. 4, 5, 7, 8. Tit. III. v. 4.

B 3

Quid

Quid igitur verbo divino verius? Quid rationibus ex eodem,
petitis clarius? Plura qui desiderat, consulere poterit B. Chem-
nitii partem II. L. C. à pag. 726. usq; ad pag. 737. & partem I.
Examinis Concil. Trident. edit. Francof. in 8to pag. 298.

QVÆSTIO IV.

An de favore DEI & gratiâ presente possimus esse
certi? v. l. 2.

XXXIII. Ut ante omnia status controversiæ rectè intel-
ligatur, notandum, quod nobis constitutum sit quærere non
de inani hypocritarum præsumptione, qui fingunt se habere
Deum propitium, sibiq; remissa esse peccata, cum tamen sint
veræ pœnitentiæ expertes, nec de fide hæreticorum defenden-
tium errorem in fundamento, atq; interim de fide gloriantiu-
m, an ea verâ fiduciâ gratiam Dei amplectatur? neq; an cre-
dentes in Christum sæpè vacillent in fide? multò minùs an in
Ecclesia sit remissio peccatorum? vel an Deus sit misericors &
clemens? sed tantùm de certâ promissionum Evangelicarum
applicatione, an nimirum homo iustificatus fide certus esse
debeat de impetrata peccatorum suorum venia & salute?

XXXIV. Affirmativam in textu nostro luculenter con-
firmat Paulus. Si enim fides iustificans præprimis constat fi-
duciali meriti Christi apprehensione, fiducia & dubitatio non
convenient. Si fide iustificati certissimè fruuntur pace cum
Deo & reconciliatione, dubitatio certitudini reconciliatio-
nis manifestè adversatur. Si fide iustificati muniuntur per
Christum ad gratiam accessione, non decet appropinquando
dubitare, & dubitando appropinquare. Si fide iustificati sta-
re debent in gratia, intermittenda erit dubitatio. Si fide iusti-
ficati utuntur in spe gloriæ Dei gloriatione, igitur quò glo-
riatio sit eò firmior & stabilior, minimè dubitandum.

XXXV. Negativam Conzenius insignis ille dogmatum,
Pontificiorum hyperaspistes in comment. super hunc locum,
p 229. defendere non erubescit, dum verborum, in gratia sta-
re, explicationem, quæ dictam certitudinem gratiæ asserit,
hæreticam nominat. Quo improprio prodit errorem gra-
vissimum Synagoge Pontificiæ docentis, homini Christiano
de

de justificatione, gratiâ Dei, peccatorum remissione & universâ æternâ salute perpetuò esse dubitandum, ut liquet ex Conc. Trident. Sess. 6. cap. 19. can. 13, 15, 16. Detestabile istud portentiloquium ex Scripturis Canonicis non ita pridem solidè refutavit plurimùm Reverendus & Excellentissimus Dn. Præses in Notis super Compendium Hutterianum Loco XIII. quæst. 29. not. 3, 4, 5, 6. & seqq. ac disput. III. quæstionum illust. in primam Johannis Epistolam, Quæst. XI. De quæstionibus actum fuit hucusque: sequuntur.

P O R I S M A T A.

XXXVI. 1. *Justificationis articulus multorum bonorum spirituum est fasciculus.* Certiores n. reddit nos de præterito, inimicitia nimium inter Deum & homines sublatione, de præsentī, liberâ ad Deum accessione, de futuro, hæreditatis quippe cœlestis consecutione.

XXXVII. 2. *Bona conscientia fidei est pedisequa.* De eadem cum Bernhardo ex libro de conscientia (pag. 111, 112.) rectè dicitur, quod sit templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aurum reclinatorium, gaudium Angelorum, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti &c. Nihil est jucundius, nihil dulcius bonâ conscientia: premat corpus, trahat mundus, terreat Diabolus, illa tamen semper eris secunda! O quantum hoc est bonum! quanta felicitas!

XXXVIII. 3. *Pacem veram qui desiderat, illam in Christo quarat.* V. 1. Is enim est princeps Pacis Esa. IX. v. 6. imò pax nostra faciens ex duobus unum novum hominem: & veniens pacem evangelizabit, qui procul aberant, & in, qui propè Ephes. II. v. 14, 15, 17.

XXXIX. 4. *Sine Christo ad Deum qui venire gessit repulsam patitur.* Is enim est unicus inter Deum & homines mediator I. Tim. II. versu 3, 5.

XL. 5. *Accessus absq. fide est recessus.* Sine fide enim impossibile est Deo placere Hebr. XI. v. 6. Fides est illa fiducia, quæ facit, ut liberè Deum adeamus. Fides docet Patrem Filii morte placatum esse, & humano generi benè velle.

XLI. 6. *In fide stare non est cessitare* v. 2. Simus in fundamento illo unico I. Cor. III. v. 11. *πεπερωμένοι*, hoc est, *existentiam durabilem habentes*, quatenus per eundem Dominum nostrum conservamur & confirmamur in fide.

XLII. 7. *Exordium & complementum salutis & gloria consequenda pendet à fide.* Quia enim fide habemus accessum, fide stamus, & fide gloriæmur sub spe gloriæ Dei, non dicitur, nos aliâ re justificari, aliâ salvari, nec aliâ re nos accipere salutem, aliâ retinere & conservare, sed gratia nominatur & fides, uti hæc verba illustravit B. Chemnitius parte 3, Locorum Communium pag. 138.

Τῶ Θεῷ δοξα.

SI quiquam trutinat, DIC CUR HIC, ponderat illud
 Pra multis cultor, FRANZIUS, Eusebicus,
 Exerceat sacris quem Iustificatio curis,
 De cuius fructu differit egregie.
 Tam bene qui collata locat stipendia, dignum,
 Pluribus, arbitror, hunc esse patrociniis.

Humanissimo & doctissimo Dn. Respondenti,
 thesum auctori, & Sympalaestritæ suo in
 Collegio Hütteriano de hoc eruditionis
 specimine animitus gratulatur, ipsique
 optatos rerum successus, & ulteriorem
 Dei benedictionem devotè precatur.

PRÆSES

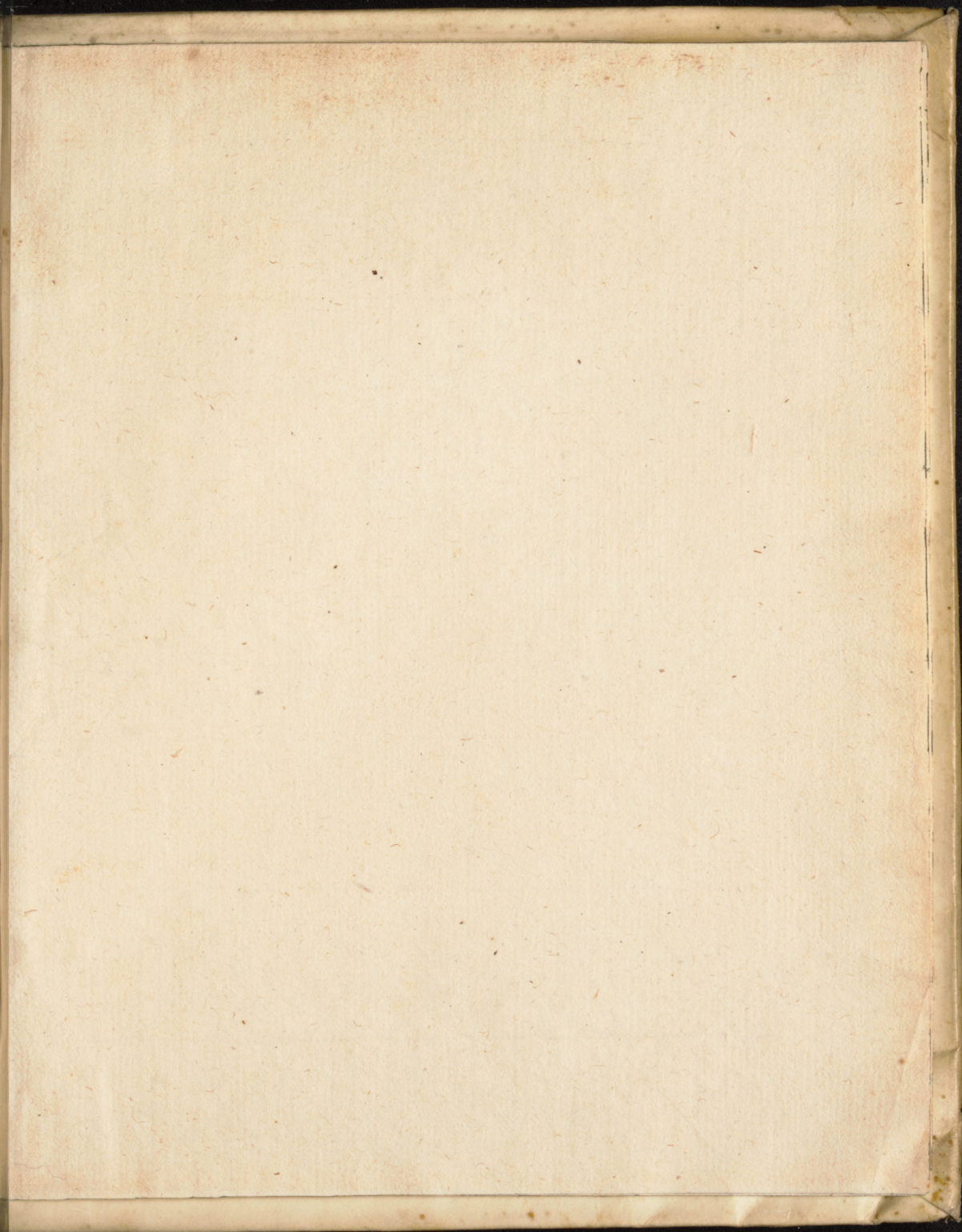
GOTHOFREDUS CUNDISIUS D.

W Ir armen sterbliche / wir sind durch Schuld verdorben/
 durch Erb. vnd eigene/ von Sünden rein erstorben/
 zum andern Todt ernennet. Doch fühl aus dem Befehl
 die Schuld mit sambt der Straff; wein/ winsel/ reiß durchs
 des Teufels der dich helt; sey enftig anzuhören. (Neh
 der guten Botschaft laut/ die gnadenreichen lehren;
 greif/ faß den Welt Heyland; vnd denn sey drauff bedacht
 wie künfftig besser werd das Leben zugebracht:
 diß ist Rechtfertigung. So wächst des Höchsten Ehre/
 vnd wir erlangen Heil/ besage Göttes lehre:
 ja Fried vnd Freundschaft folgt bey GOTT auf solche That/
 der dann vns sterbliche aufnimbt an Kindes Stat;
 Seel/ Sinn vnd Herz erneut/ den Geist schenckt als zum Pfande;
 vnd Erbschaft. Hoffnung pflantz vom künfftigen Vaterlande:
 inmassen schrifftlich diß der HANSEN Landesman
 aus Götlichem Geirieb den RÖMERN kund gethan;
 vnd aus ihm hier Herr BRAUN/ den hierzu hat gerühret
 die gelehrte Fröanigkeit/ die ihm die Hand geführt.
 Woraus sein BITTAN merckt/ als aus der ersten That/
 was sie fort ofterzeit von ihm zuhoffen hat.
 Er hat selbst was er schreibt: wil nicht allein recht gläuben;
 recht reden gleichfals auch/ vnd recht gelehrt auch schreiben;
 von HOFFMANN/ FRIED vnd GEISE/ der Frucht der
 GNECHTIGKEIT:
 des SCHNEIDENS Frucht sey GUTER/ AMER/ EHRE mit
 der Zeit!

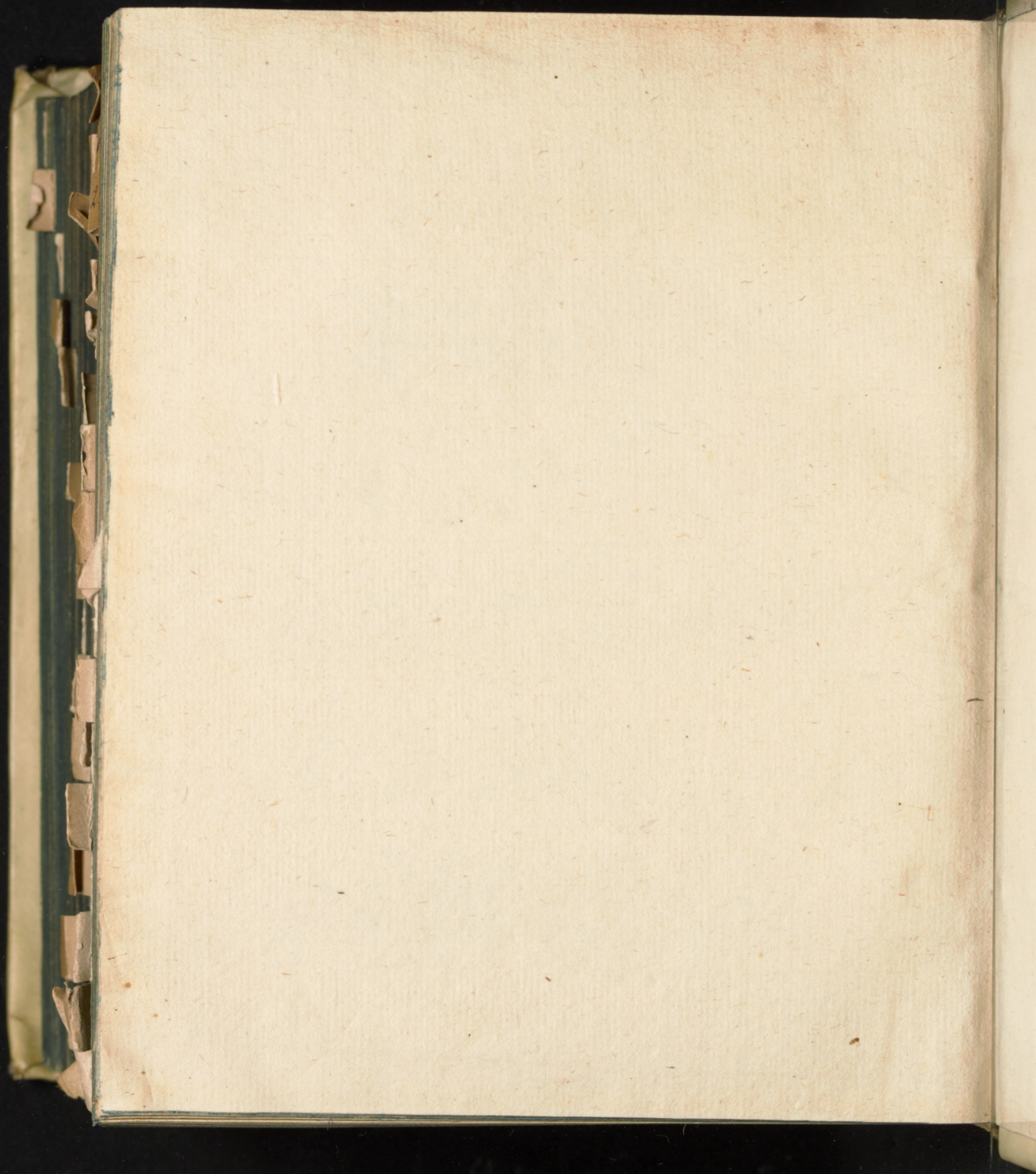
M. Johannes Zancke.

F I N I S.

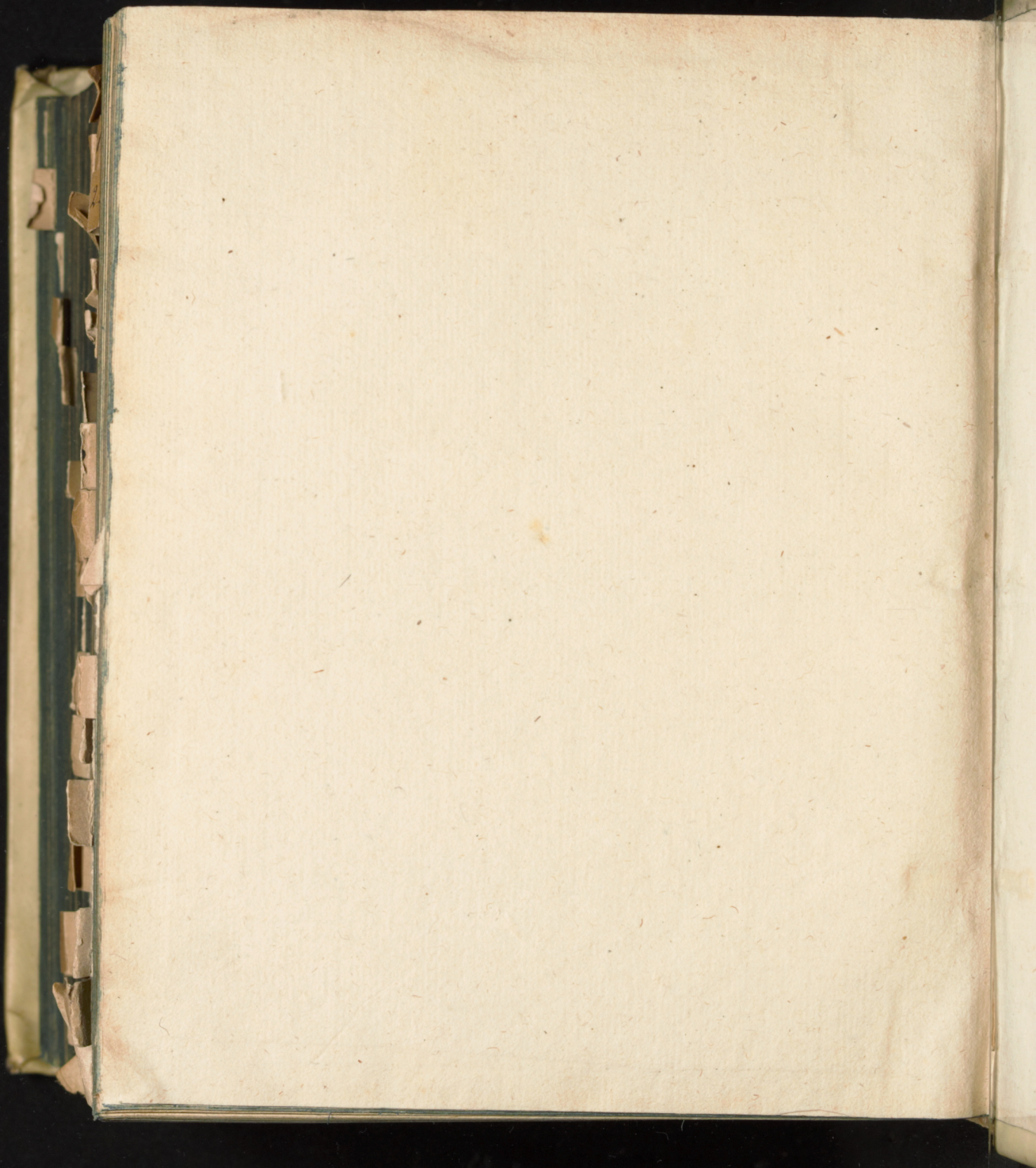

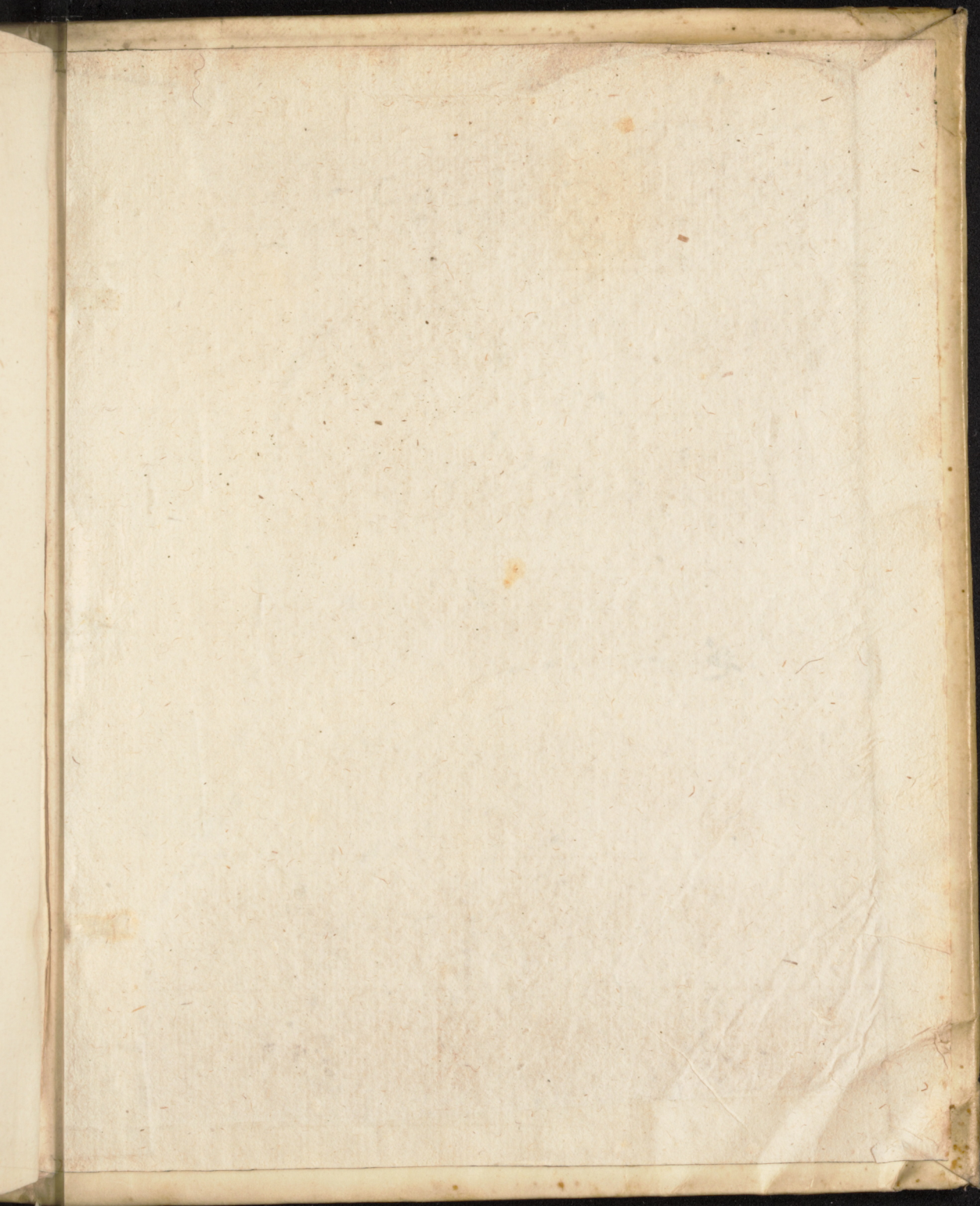

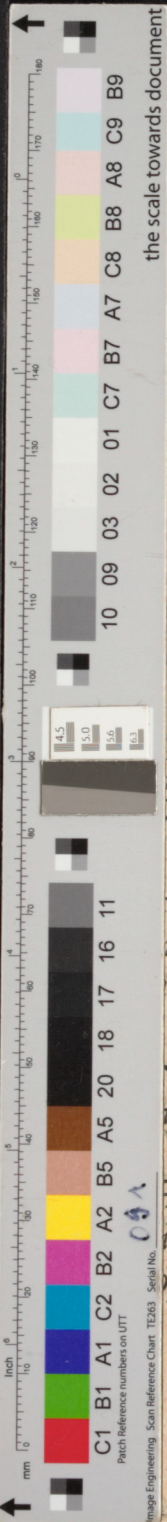

LXV.

Apostoli verbis utar) tanta nos &
Patrum circumstet testium nubes, de
ti tam à Filio quam à patre, minime
sed id operam dare, ut virtute S.
Christi participes fiamus.

LXVI.

us salutem nobis promeruit: tamen
a, potiri ea non possumus.

LXVII.

Et quod toties cum in V. tum N. Te-
r, et gratia eius commendetur.

LXVIII.

gulam August. Omnia opera Trini-
sa sunt: & Spiritus S. cum Patre
vicissim: tamen Spiritui Sancto di-
causa tribuuntur, gubernatio & cō-
onversio & purificatio cordium, ob-
n deductio, consolatio, sanctificatio,
a glorificatio.

LXIX.

Idem est Spiritus: tamen dona eius
sunt.

LXX.

Homini datus est sine mensura, siqui-
tudo Deitatis συμπληρώς corpora-
prio suo corpore habitat, col: 2. Sān-
mensuram pro ut vult, & Ecclesie
Sunt